

השגת גבול – בלוקח, בשכיר ובחנות

1 קידושין נט, א

רב גידל הוה מהפיך בההיא ארעא, אזל רבי אבא זבנה אזל רב גידל קבליה לרבי זירא, אזל רבי זירא וקבליה לרב יצחק נפחא, אמר ליה המתן עד שיעלה אצלנו לרגל, כי סליק אשכחיה, אמר ליה עני מהפך בחררה (לחזר אחריה לזכות בה מן ההפקר, או שיתננה לו בעה"ב, רש"י) ובא אחר ונטלה הימנו מאי, א"ל נקרא רשע, ואלא מר מאי טעמא עבד הכי א"ל לא הוה ידענא. השתא נמי ניתבה ניהליה מר א"ל זבוני לא מזבנינא לה דארעא קמייטא היא ולא מסמנא מילתא, אי בעי במתנה נישקליה, רב גידל לא נחית לה דכתיב ושונא מתנות יחיה, רבי אבא לא נחית לה משום דהפיך בה רב גידל, לא מר נחית לה ולא מר נחית לה ומיתקריא ארעא דרבנן.

2 תוס' שם

ואומר ר"ת דאיסור דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות, או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה והוי דומיא דרב גידל, ומשום הכי קאמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו ילך וישתכר במקום אחר, אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור, שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחרת.

3 שו"ע יו"ד סי' רמה

כג מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות בצדו, כדי שיביאו לו תינוקות אחרים, או כדי שיבואו התינוקות שאצל זה לזה, אין יכולים למחות בידו, שנאמר ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

4 שו"ע"ר הל' הפקר והשגת גבול

ה הזורק בקעת על אילן של הפקר להשיר ממנו פירות, אסור לאדם אחר להגביה פירות אלו מהארץ לעצמו, אע"פ שעדיין לא קנאם זה הואיל ולא באו לידו, וזה שהגביהם זכה בהם, אעפ"כ אסרו חכמים ליטלם מפני דרכי שלום.

ז וכל מציאה והפקר שהיא בתוך ארבע אמות של אדם הרי היא שלו, חכמים תקנו דבר זה.

י במקום שלא זכו ארבע אמותיו, אף על פי שנפל לו עליה או שפירש טליתו עליה מותר לאחר להקדים לזכות בה בהגבהה. ואם איש עני הוא זה יש אוסרים, שעני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה ממנו נקרא רשע. ויש אומרים שלא אמרו כן אלא כשמהפך להשתכר אצל בעל הבית חררה בעד איזה שירות שישרתהו ובא אחר וקדמו נקרא רשע, מפני שהוא יכול להשתדל להשתכר כן במקום אחר, אף שיהיה לו איזה טורח בהשתדלות עד שימצא מקום אחר כזה, מה שאין כן במציאה, וכן עיקר. ומכל מקום בעל נפש יחמיר לעצמו.

אבל המחזר אחר דבר לקנותו בין קרקע בין מטלטלין ובא אחר וקדמו נקרא רשע, שהרי היה מוצא לקנות או למכור במקום אחר על ידי טורח והשתדלות. אלא אם כן הוא קונה בזול גדול שאינו מצוי לקנות כך במקום אחר אזי דינו כמציאה, אם הראשון לא קנה עדיין באחד מדרכי הקנין שהמקח נקנה בו.

יא וכל זה כשכבר פסקו הדמים הקונה והמוכר ואין מחוסרין אלא קנין, אבל אם לא הושוו עדיין בפסוק דמים שהמוכר רוצה בכך והלוקח רוצה בכך, מותר לאחר לקנות, שלא עשו חכמים תקנה להפסיד המוכר שכשיבא אחד לקנות ויפסוק לו מעט דמים יצטרך למכור לו אם לא יהיה רשאי שוב שום אדם לבא לקנותו. ואפילו אם המוכר הוא נכרי לא חלקו חכמים. אבל אם הושוו בפסוק דמים אסור לאחר להוסיף בדמים אפילו המוכר הוא ישראלי, אלא אם כן הלוקח הוא נכרי. ויש אומרים שבשכירות בתים מן הנכרי יש חרם רבינו גרשם שלא להשיג גבול (אפילו אם לא הושוו עדיין בפסוק דמים).

יב אסור למלמד להשכיר את עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר כל זמן שהמלמד בביתו, אם לא שיאמר בעל הבית אין רצוני לעכב המלמד שלי, אבל הוא אסור לפעול עם הבעל הבית שיפטרנו בכלות זמנו, שהרי הוא יכול למצוא בעל הבית אחר על ידי טורח והשתדלות. והוא הדין אם אין המלמד בביתו של בעל הבית, אלא שכבר ביקש מבעל הבית תחלה, אף שעדיין לא הבטיחו, הרי זה כעני המהפך בחררה שאסור לאחר ליטלה ממנו. אבל בבעל הבית ששכר מלמד אחד מותר לבעל הבית אחר לשכור אותו מלמד עצמו לבניו, ואין בזה משום השגת גבול, כי אפשר שאינו יכול למצוא מלמד מועיל לבניו כזה.

יג מותר מן הדין לבני העיר לירד אחד בתוך אומנות חבירו, כגון להושיב חנות בצד חנות חבירו, וכן חייט בצד חייט, מפני שיכול לומר לו מי שבא אצלך יבא ומי שיבא אצלי יבא. ומותר לחנוני השני לחלק קליות ואגוזים לתינוקות ולשפחות השלוחות לחנות לקנות, כדי שיבאו אצלו לקנות, מפני שיכול לומר לו אני מחלק אגוזים ואתה חלוק שקדים. וכן מותר לו להוזיל השער או להגדיל המדה, מפני שגם חבירו יכול לעשות כן לפיכך אינו כפוסק חיי. ומדת חסידות שלא לירד לתוך אומנות חבירו, שנאמר ואת רעהו לא טימא (ס"א לא עשה רעהו רעה), ופירשו חכמים זה שלא ירד לתוך אומנות חבירו.